

ESPAD 07

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách

Česká republika, 2007

**PŘEHLED HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ ZA ROK 2007
A TRENDŮ ZA OBDOBÍ 1995 AŽ 2007**

Zadavatel studie

Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti
Úřad vlády České republiky

Zpracovatel

Psychiatrické centrum Praha

Řešitelský tým

PhDr. Ladislav Csémy, Psychiatrické centrum Praha

Mgr. Pavla Chomynová, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti

PhDr. Petr Sadílek, Lékařské informační centrum

Souhrn hlavních výsledků ESPAD 2007 v České republice

- Ve srovnání s předchozím obdobím byla zaznamenána **stabilizace situace v oblasti zkušeností mládeže s nelegálními drogami** – oproti r. 2003 došlo k poklesu zkušeností se všemi sledovanými drogami s výjimkou konopných látek. U konopných látek je situace srovnatelná s r. 2003, došlo tedy **k zastavení nárůstu zkušeností** pozorovaného od poloviny 90. let. Zároveň došlo k poklesu subjektivně vnímané dostupnosti nelegálních drog (s výjimkou konopných látek) a k nárůstu subjektivně vnímaných rizik spojených s jejich užitím.
- U nelegálních drog uváděli respondenti v r. 2007 nejčastěji **zkušenosti s užíváním konopných látek** (45,1 %). Na dalších místech se objevují zkušenosti s užíváním **léků se sedativním účinkem** (9,1 %), s užitím **halucinogenních hub** (7,4 %) a s **čicháním rozpouštědel** (7,0 %). Zkušenosti s LSD (5,0 %), extází (4,6 %) a amfetaminy (3,5 %) jsou méně časté, zkušenosti s drogami typu heroin a kokain jsou v populaci šestnáctiletých minimální (2,0 %, resp. 1,1 %).
- Užívání nelegálních drog v posledních 12 měsících se vzhledem k věku respondentů příliš neliší od celoživotního užívání. V posledních 30 dnech užilo marihuanu 18,5 % šestnáctiletých, těkavé látky téměř 2 %, užití ostatních drog se pohybuje do 1 %.
- Ve věku 15-19 let má tedy odhadem v ČR alespoň jednu zkušenost s nelegální drogou (konopnými látkami) **necelých 300 tis. osob**, v posledním měsíci asi 120 tis. osob.
- Průzkum v r. 2007 opětovně potvrdil **rozdíly v užívání drog mezi pohlavími** - chlapci uvádějí vyšší zkušenosti s nelegálními drogami než dívky.
- Při regionálním srovnání se projevily **významné rozdíly mezi kraji ČR**. Zkušenosti s drogami mají nejvíce šestnáctiletí studenti v Ústeckém a Karlovarském kraji, za nimi následují Liberecký a Olomoucký kraj. Regionální rozdíly jsou patrné i co do typu užívaných drog a jejich dostupnosti.
- **Denně kouří 25 % šestnáctiletých, z nich je téměř 8 % silných kuřáků** (vykouří denně více než 11 cigaret). Podíl denních kuřáků mezi r. 2003 a 2007 mírně poklesl, a to především u chlapců, zatímco u dívek byl zaznamenán mírný nárůst.
- **V užívání alkoholických nápojů se situace od 90. let významně nezměnila**, což je vzhledem k relativně vysoké spotřebě alkoholu mezi mladými lidmi v ČR varující údaj. Nadměrné dávky alkoholu (5 a více sklenic při jedné příležitosti) více než 3krát v posledním měsíci konzumovalo 20 % studentů.
- Oproti r. 2003 došlo **k poklesu subjektivně vnímané dostupnosti** cigaret a alkoholu, ovšem zároveň také **k poklesu subjektivně vnímaných rizik** spojených s kouřením a častým pitím alkoholu.

Kouření, pití alkoholu a užívání drog u dospívajících v České republice

Trendy mezi roky 1995 až 2007

1. Úvod

V devadesátých letech bylo v ČR provedeno několik reprezentativních šetření zaměřených na zjištění rozsahu kouření, pití alkoholu a užívání drog u dospívající mládeže. Zvláštní místo mezi těmito studii zaujímá mezinárodní projekt ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). Význam projektu spočívá ve vysoké míře srovnatelnosti výsledků, již je dosaženo důslednou aplikací jednotné výzkumné metodologie ve všech participujících zemích.

Hlavní cíle projektu lze shrnout v těchto bodech:

- a) získat spolehlivé informace o rozsahu užívání návykových látek mezi českou mládeží,
- b) sledovat trendy, k nimž došlo od roku 1995,
- c) analyzovat základní kontextové vztahy u vybraných indikátorů návykového chování,
- d) porovnat situaci v ČR se situací v Evropě (pro data roku 2007 bude možné až po uvolnění mezinárodní zprávy).

2. Informace o metodě

Studie ESPAD byla realizována pod záštitou Rady Evropy (Pompidou Group) poprvé v roce 1995 ve 26 evropských zemích jako školní dotazníkové šetření. Druhá vlna výzkumu proběhla v roce 1999 a zúčastnilo se jí již 30 zemí. Zatím poslední nábor dat proběhl v roce 2007. Podmínkou účasti bylo přijetí jednotné metodiky, která zahrnovala jak dotazníkový formulář, tak principy konstrukce výběrového souboru a způsob náboru dat. Cílem bylo, aby mezinárodní projekt, koordinovaný Švédskou radou pro informace o alkoholu a drogách (CAN), přinesl srovnatelná data o užívání návykových látek mezi mládeží v Evropě.

Dotazníkový formulář obsahově pokrýval oblast užívání legálních i nelegálních návykových látek a postojovou oblast vztahující se k návykovým látkám. Vedle základních sociodemografických údajů byla také sledována další témata, např. způsob využití volného času, vrstevnické vlivy, psychosociální adaptace.

Datové soubory, které jsou základem analýz v tomto sdělení, byly pořízeny metodou vícestupňového náhodného výběru středních škol. Kritérii pro reprezentativitu byly typ studované střední školy a geografická poloha školy (úroveň kraj). Těžiště výzkumu se týká populace dospívajících ve věku 16 let (tj. pro ČR a většinu evropských zemí věk nižší než legální z hlediska dostupnosti tabáku a alkoholu). Do výzkumu v roce 1995 byly zahrnuty osoby narozené v roce 1979, v roce 1999 pak osoby narozené v roce 1983 a v roce 2003 a 2007 osoby narozené v roce 1987, resp. 1991. Český soubor se skládal z 2 962 jedinců v roce 1995, 3 579 v roce 1999, 3 172 v roce 2003 a 3 914 osob v roce 2007. V roce 2003 a 2007 byly pro účely porovnání regionálních rozdílů dotazovány i jiné ročníky narození a celkový počet všech dotázaných byl vyšší než 15 000, resp. 10 000. S výjimkou regionálních rozdílů se dále uváděná data opírají vždy jen o kohortu narození, která byla v daném roce předmětem mezinárodního srovnání, tj. za rok 2007 jde o studenty narozené v roce 1991.

3. Výsledky

3.1 Konzumní zvyklosti dospívajících

Kouření cigaret

Mezi chlapci bylo v roce 2007 téměř 24 % denních kuřáků, u dívek byla prevalence denního kouření poprvé vyšší než u chlapců (26,8%). V porovnání s rokem 2003 zaznamenáváme mírný pokles denního kuřáctví z 27 na 25 %. Procenta silných kuřáků se celkově změnila jen málo, u chlapců došlo k mírnému poklesu a u dívek k nárůstu. Procento denních kuřáků u šestnáctiletých v podstatě odpovídá výskytu v dospělé populaci. U silných kuřáků, tj. u zhruba 8 % šestnáctiletých jde patrně již o závislost na nikotinu.

Tabulka 1 Kouření cigaret (v %)

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	2003	2007	2003	2007	2003	2007
Denní kuřáci	29,2	23,7	25,3	26,8	27,0	25,3
Silní kuřáci (denně 11 a více ks cigaret)	9,3	7,9	6,1	8,4	7,6	8,2

Pití alkoholu

V případě konzumace alkoholických nápojů sledujeme tyto ukazatele: výskyt častého konzumu alkoholických nápojů v posledním měsíci (tabulka 2) a výskyt zdravotně rizikových forem konzumu alkoholu, tj. časté pití nadměrných dávek alkoholu (5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti 3krát a častěji v posledních 30 dnech) (viz tabulka 3).

Časté pití alkoholických nápojů udávají více chlapci, přičemž nejvíce preferovaným nápojem je u nich pivo. U dívek není preference nápoje tak výrazná jako u chlapců, nicméně od roku 1995 vzrůstá u dívek procento těch, které pravidelně pijí pivo, zatímco u jiných druhů alkoholu tomu tak nebylo; v roce 1995 byly dokonce u dívek nejčastěji konzumovaným druhem alkoholu destiláty. Ve srovnání s rokem 1995 bylo v roce 1999 více častých konzumentů alkoholických nápojů u obou pohlaví a u všech druhů alkoholických nápojů. Mezi rokem 1999 až 2007 je možné sledovat mírný pokles častého pití u chlapců a stabilizaci u dívek.

Za indikátor již zcela nepochybně zdravotně rizikové formy konzumu alkoholu, případně také již problémového pití, lze považovat výskyt častého pití nadměrných dávek alkoholu při jedné konzumní epizodě (v našem případě konzumace ekvivalentu 100 a více ml čistého lihu 3krát nebo častěji v posledním měsíci).

Výsledky naznačují, že zdravotně nežádoucí formy pití jsou velmi rozšířené u chlapců a stávají se stále běžnějšími u dívek. Výskyt v tomto smyslu definovaného rizikového pití lze v roce 2007 odhadnout na 24 % populace chlapců a 17 % populace dívek ve věku 16 let. Rozdíly mezi rokem 2003 a 2007 naznačují nárůst u dívek z 12,6 % na 16,7 % (viz tabulka 3). Novým fenoménem je pití

alkopops, tj. limonád s obsahem alkoholu. V západoevropských zemích je rostoucí obliba alkopops mezi mladými lidmi sledována již delší dobu, u nás oblibu alkopops potvrzuje právě výzkum z roku 2007, podle nějž alkopops pilo někdy v životě 41 % dotázaných.

Tabulka 2 Pravidelné pití alkoholických nápojů u 16letých studentů v letech 1995 až 2007 (v %)

Alkohol za posledních 30 dnů	Chlapci				Dívky				Studenti celkem			
	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007
Pivo 6x ⁺	26,7	37,4	33,6	28,7	6,9	12,1	14,4	15,7	17,8	24,1	23,1	21,9
Víno 6x ⁺	5,8	6,3	7,8	7,7	3,7	7,5	9,4	7,8	4,8	7,0	8,7	7,7
Destiláty 6x ⁺	13,0	15,5	14,0	13,8	9,7	10,1	11,4	10,8	11,5	12,7	12,6	12,3

+ znamená "a více" nebo "a častěji"

Tabulka 3 Pití nadměrných dávek alkoholu 16letých studentů v letech 1995 až 2007 (v %)

Alkohol za posledních 30 dnů	Chlapci				Dívky				Studenti celkem			
	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007
Časté pití nadměrných dávek alkoholu 3x ⁺	19,9	24,0	23,1	23,5	6,6	10,4	12,6	16,7	13,9	16,8	17,5	19,9

+ znamená "a častěji"

Zkušenosti s užitím nelegálních drog

Celoživotní výskyt užívání drog (lifetime prevalence)

V dotázaném souboru byly nejčastěji udávány zkušenosti s užitím (užíváním) konopných drog. Celkem 22 % dotázaných v roce 1995 a již 35 % v roce 1999 uvedlo alespoň jednu osobní zkušenost s marihuanou nebo hašišem. Mezi lety 1999 a 2003 nebyl již nárůst tak strmý. V roce 2003 uvedlo užití marihuany či hašiše 43,6 % dotázaných. Zkušenosti s marihuanou byly v roce 2007 prakticky stejné jako při výzkumu v roce 2003 (45,1 %). Na dalších místech pomyslného žebříčku se umísťují zkušenosti s užitím léků se sedativním účinkem užívané bez doporučení lékaře (9,1 %), užití čichání rozpouštědel (7,0 %) a užití extáze (4,6 %).

Při porovnání změn, k nimž došlo mezi roky 2003 až 2007 musíme upozornit na dvě skutečnosti, které nejsou zanedbatelné:

- 1) u většiny sledovaných drog došlo k poklesu prevalence jejich užívání, výjimkou jsou konopné látky (marihuana), kde se situace nezměnila;
- 2) k výraznému poklesu došlo v případě užívání extáze, což může souviset s odezníváním zájmu o velké technopárty a se zvýšenou kontrolou organizovaných tanečních akcí, včetně lepší prevence v dané oblasti (viz tabulka 4 a graf 1).

Tabulka 4 Výskyt užívání za celý život (lifetime prevalence) (v %)

Druh návykové látky	Studenti (celý soubor)			
	1995	1999	2003	2007
Užití jakékoliv nelegální drogy	22,7	34,9	43,8	46,0
Užití jiné drogy než konopných látek	4,3	9,0	11,2	10,1
Jakákoli droga aplikovaná injekčně	1,0	1,4	0,6	1,1
Marihuana nebo hašiš	21,8	34,6	43,6	45,1
Heroin nebo jiné opiáty	1,7	4,4	2,4	2,0
Pervitin nebo amfetaminy	1,8	5,5	4,2	3,5
LSD nebo jiné halucinogeny	2,4	5,4	5,6	5,0
Extáze	0,2	3,4	8,3	4,6
Halucinogenní houby			7,9	7,4
Léky s tlumivým účinkem (sedativa)	10,8	17,7	11,1	9,1
Těkavé látky	7,6	7,2	9,0	7,0
Anabolické steroidy	2,2	2,0	1,1	4,3

Tabulka 5 udává výskyt opakovaného užívání, jímž se zde rozumí užití drog častěji než 5krát v životě. Jde o užívání, které již nelze považovat za výjimečné či ojedinělé experimentování, i když ještě nemusí znamenat užívání problémové. V období mezi rokem 1995 až 2003 vzrostl výskyt opakovaného užívání drog 2-5krát. Od roku 2003 došlo k poklesu, který naznačuje, že mírně klesá počet mladých lidí s vyšším ohrožením přímými i nepřímými zdravotními riziky užívání drog (předávkování, infekce, úrazy).

Tabulka 5 Výskyt opakovaného užívání za celý život (lifetime prevalence) (častěji než 5x) (v %)

Druh návykové látky	Studenti (celý soubor)			
	1995	1999	2003	2007
Užití jakékoliv nelegální drogy	7,2	17,4	25,3	22,1
Užití jiné drogy než konopných látek	1,1	3,6	4,4	2,8
Marihuana nebo hašiš	6,4	16,2	23,2	21,8
Heroin nebo jiné opiáty	0,4	0,8	0,4	0,4
Pervitin nebo amfetaminy	0,2	1,3	1,3	0,8

Výskyt užívání za celý život (celoživotní prevalence užití), výskyt užívání za posledních 12 měsíců (prevalence užití za poslední rok) a výskyt užívání za posledních 30 dnů (prevalence užití v posledním měsíci)

Většina dobře založených dotazových šetření sleduje výskyt zkušeností s hlavními typy drog ve třech časových horizontech: jako zkušenost celoživotní, zkušenost v posledním roce a zkušenost v posledním měsíci. V našem šetření jsme takto sledovali užívání marihuany nebo hašiše, opiátů, amfetaminů a těkavých látek. Prevalenční hodnoty pro tyto typy substancí jsou naznačeny v tabulce 6. V případě našeho výzkumu jsou rozdíly mezi celoživotní prevalencí a prevalencí v posledním roce ovlivněny věkem souboru (přibližně šestnáctiletí v době sběru dat).

Tabulka 6 Výskyt užívání drog za celý život (CŽ), za posledních 12 měsíců (P12M) a za posledních 30 dnů (P30D) (v %)

Skupiny užívaných látek	CŽ				P12M				P30D			
	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007
Konopné látky (marihuana nebo hašiš)	21,8	34,6	43,6	45,1	16,4	27,6	35,7	35,4	7,0	16,2	19,2	18,5
Heroin nebo jiné opiáty	1,7	4,4	2,4	2,0	1,2	2,9	1,3	1,2	0,5	1,1	0,4	0,7
Pervitin nebo amfetaminy	1,8	5,5	4,2	3,5	1,4	3,9	3,0	2,1	0,7	2,1	1,2	1,2
Těkavé látky	7,6	7,2	9,0	7,0	3,4	3,2	4,3	3,4	1,3	1,3	1,3	1,7

Zkušenosti s drogami podle pohlaví

Výsledky, které shromažďujeme od roku 1995, potvrzují jen zčásti předpoklad většího rozšíření drog mezi chlapci. Zdá se, že při posledním měření se u naprosté většiny drog (včetně marihuany) mezipohlavní rozdíly zcela setřely. Toto stírání rozdílů mezi pohlavími naznačuje, že ve vztahu k užívání drog jsou postoje normy mladých lidí stejné, a subjektivní norma přípustnosti užívání drog není ovlivňována pohlavím. Rozdíly zůstávají pouze u užívání sedativ a analgetik, které více užívají dívky, a u užívání anabolik, kde mají naopak výrazně vyšší hodnoty chlapci (viz tabulka 7).

Tabulka 7 Vybrané ukazatele návykového chování (třídění podle pohlaví) (v %)

Druh návykové látky	Chlapci				Dívky			
	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007
Užití jakékoliv nelegální drogy	25,9	40,2	48,3	48,8	18,7	30,2	40,0	43,4
Užití jiné drogy než konopných látek	4,6	9,6	10,8	10,4	4,0	8,5	11,5	9,9
Jakákoli droga aplikovaná injekčně	1,0	1,0	0,5	1,1	1,0	1,8	0,6	0,6
Marihuana nebo hašiš	25,2	40,1	47,8	48,0	17,6	29,8	40,0	42,5
Heroin nebo jiné opiáty	1,7	4,1	1,8	1,5	1,7	4,7	2,9	2,4
Pervitin nebo amfetaminy	1,7	5,0	3,2	3,4	2,0	6,0	5,1	3,6
LSD nebo jiné halucinogeny	2,6	6,5	5,9	5,6	2,2	4,5	5,3	4,5
Extáze		3,7	8,2	5,0		3,2	8,4	4,3
Halucinogenní houby			9,9	9,4			6,2	5,7
Léky s tlumivým účinkem (sedativa)	7,7	13,6	7,6	6,2	14,6	21,4	13,8	11,7
Těkavé látky	7,9	8,1	9,2	6,9	7,3	6,5	8,8	7,0
Anabolika nebo jiné prostředky dopingů	3,3	3,2	1,9	6,6	0,9	0,8	0,5	2,1

Zkušenosti podle typu školy

Jak jsme již uvedli, v našem výzkumném souboru je zastoupení žáků dle typů škol shodné s distribucí pro celou populaci, kterou jsme získali z ročenek Ústavu pro informace ve vzdělávání. Výsledky našeho průzkumu naznačují, že rozšířenost zkušeností s drogami je v nepřímé úměře s akademickými aspiracemi studentů. Nízká úroveň vzdělání či nízká úroveň studijních aspirací patří mezi sociodemografické rizikové faktory. V období 1995 až 2003 rostlo užívání drog mezi studenty gymnázií, avšak mnohem mírněji než mezi studenty odborných středních škol a zejména studenty středních odborných učilišť. Mezi lety 2003 a 2007 je situace stabilizovaná, dokonce došlo k poklesu hlášených zkušeností s jinými drogami než konopnými látkami. Dále však platí, že studenti učňovských škol a studenti odborných středních škol mají zkušenosti s užitím drog výrazně vyšší než gymnazisté (viz tabulka 8).

Tabulka 8 Výskyt užívání drog podle typu navštěvované školy (gymnázium, střední škola s maturitou - SŠ s maturitou, střední odborná škola a střední odborné učiliště - SOŠ/SOU) (v %)

	Gymnázium				SŠ s maturitou				SOŠ/SOU			
	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007	1995	1999	2003	2007
Užití jakékoliv nelegální drogy	15,2	28,6	31,0	33,8	19,6	33,5	42,6	48,0	27,4	41,2	55,2	56,9
Konopné látky (marihuana nebo hašiš)	14,2	28,3	30,4	33,5	18,6	33,1	42,6	47,2	26,7	41,1	55,0	56,1
Užití jiné drogy než konopných látek	3,6	8,1	5,6	5,5	3,6	7,7	9,5	8,5	5,1	11,2	17,2	15,6

Užívání drog v regionech ČR

V rámci České republiky existují regionální rozdíly v užívání návykových látek. Mezi regiony s vyššími udávanými zkušenostmi s užitím nelegálních drog patří kraje Ústecký, Karlovarský, Liberecký a Olomoucký, naopak neméně zkušeností uvádějí studenti z krajů Vysočina, Zlínského a Pardubického.

Situace v jednotlivých krajích se liší v souvislosti s typem sledované návykové látky (viz také mapy 1 až 5).

- Denní kouření uvádí 20 % studentů v Královéhradeckém kraji, ale také 30 % studentů v Karlovarském kraji.
- Nadměrné dávky alkoholu pije často 12 % respondentů v Moravskoslezském kraji a zároveň 22 % studentů ve Středočeském kraji.
- Více než 50 % studentů z Prahy, Ústeckého a Karlovarského kraje má zkušenost s užitím konopných látek, zatímco obdobnou zkušenost uvádí 38 % studentů v Jihočeském kraji a na Vysočině.
- Extázi zkusila 3 % respondentů z Královéhradeckého kraje, ale také téměř 7 % studentů v Moravskoslezském kraji.
- Zkušenost s pervitinem uvádí necelé 1 % studentů na Vysočině, ale zároveň také téměř 6 % studentů Ústeckého kraje.

Oproti předchozím studiím z let 1999 a 2003 ztrácí Praha svou pozici kraje s nejvyšší hlášenou prevalencí užitím návykových látek. Ukazuje se, že rozdíly mezi jednotlivými regiony se postupně zmenšují a dostupnost návykových látek napříč regiony se vyrovnává.

3.2 Rané zkušenosti s návykovými látkami

Rané zkušenosti s drogami byly v projektu ESPAD sledovány prostřednictvím několika otázek. Jedna zjišťovala, zda vůbec, a pokud ano, pak v kolika letech dotázaný poprvé zkusil vyjmenované

látky, druhá se zaměřila na to, která z konkrétně vyjmenovaných návykových látek (pouze z kategorie nelegálních drog a sedativ) byla užita jako vůbec první (iniciační droga).

Pro přehlednost jsme odpovědi na první otázku zpracovali jako kumulativní (relativní) četnosti rané zkušenosti s danou látkou do 13 let věku včetně. Za základ byl vzat vždy počet těch, kdo s danou látkou už osobní zkušenost měli (viz tabulka 9).

Tabulka 9 Kumulativní četnosti zkušeností s určitou látkou do věku 13 let (včetně)

Látka/chování	% z těch, kdo již měli zkušenost			
	1995	1999	2003	2007
První sklenice piva	61,1	62,8	66,6	73,0
První sklenka vína	53,4	58,0	62,1	59,7
První sklenka destilátu	32,2	37,2	40,0	38,0
První cigareta	62,6	65,6	67,9	71,5
Kouření denně	28,9	28,6	33,3	33,6
Čichání těkavých látek	35,6	26,9	29,0	36,2
Užití konopných látek	5,2	12,5	15,3	20,7
Užití extáze			6,9	18,1
Užití pervitinu (amfetaminů)	18,2	14,6	7,1	12,4
Užití heroinu (opiátů)	4,8	11,6	10,0	-
Užití LSD (halucinogenů)	2,6	9,3	8,9	-

Kouření a pití piva patří mezi chování, které se objevuje do věku 13 let nejčastěji. U třetiny denních kuřáků se toto chování formuje v raném věku. V případě nelegálních drog vidíme, že v období mezi roky 1995 a 1999 vzrostl podíl těch, kdo udávali, že měli první zkušenosti s danou drogou do 13 let věku. Data z měření v letech 1999 až 2007 svědčí o narůstajícím podílu rané zkušenosti u nelegálních drog. Uváděli jsme, že celkově došlo k poklesu či stagnaci prevalence zkušeností u mnoha drog, naproti tomu u těch, kteří už nějakou zkušenost mají, je tato získána v nižším věku.

U druhé otázky byl důraz kladen na vůbec první zkušenost v životě podle druhu drogy. Výsledky potvrdily, že marihuana je nejčastější první nelegální drogou, kterou mladí lidé okusili.

Výsledky jsou v podstatě ve shodě se sekvenční teorií, podle níž se mladí lidé k užívání tzv. tvrdých drog obvykle dostávají přes marihuanu, kterou předchází kouření nebo pití alkoholu.

3.3 Dostupnost drog, subjektivní vnímání jejich rizikovosti a tolerance vůči návykovému chování

Pokud sledujeme dostupnost drog, jak ji vnímají dotázaní mladí lidé, je zřejmé, že proti minulému období dále narůstala subjektivně vnímaná dostupnost konopných látek. Avšak u extáze a amfetaminů se naopak vnímaná dostupnost snížila – s tím může souviset i pokles prevalence zkušeností s těmito látkami (viz graf 2).

Percepce rizikovosti návykového chování pro tělesné nebo duševní zdraví je naznačeno na grafu 3. Za období od poloviny 90. let je nejzřetelnější pokles vnímání „nebezpečnosti“ marihuany a zčásti také extáze a amfetaminů, kde ovšem po roce 2003 dochází k obratu. Otázkou pro sociology by bylo sledovat, zda a jak se na změnách vnímání nebezpečnosti drog podílí obraz drog formovaný populárními časopisy a dalšími informačními kanály včetně internetu.

3.4 Problémy v souvislosti s užíváním alkoholu nebo drog

V roce 2007 uváděli studenti v rámci dotazníku podrobněji také problémy, které měli v důsledku konzumace alkoholu nebo užívání drog. Alespoň jeden ze sledovaných problémů v důsledku konzumace alkoholu uvedlo 55,1 % studentů (z těch, co někdy v životě pili alkohol) a 37,8 % (z těch, co někdy v životě užívali nelegální drogu) řešilo problémy v důsledku konzumace drog. Nejčastěji se jednalo o problémy ve vztazích s rodiči nebo přáteli, problémy ve škole, ale také nehodu nebo zranění.

Mezi studenty je relativně vysoký podíl těch, kteří uvedli v důsledku konzumace alkoholu a drog sex bez ochrany a sexuální zkušenost, které následující den litovali (viz tabulka 10).

Tabulka 10 Problémy v důsledku užívání alkoholu a nelegálních drog v posledním roce (v %)

Problémy v důsledku užívání alkoholu nebo drog	% z těch, kdo konzumovali alkohol nebo užívali nelegální drogu	
	Alkohol	Nelegální drogy
Rvačka	15,5	7,9
Nehoda nebo zranění (úraz)	16,8	9,2
Problémy ve vztazích s rodiči	23,5	14,1
Problémy ve vztazích s přáteli	23,2	16,6
Snížená výkonnost ve škole nebo v práci	18,3	19,3
Oběť loupeže nebo krádeže	2,6	3,2
Nesnáze s policií	7,2	5,0
Hospitalizace	1,5	1,6
Sex bez ochrany	12,0	10,0
Sexuální zkušenost, které litoval/a	13,6	7,6

3.5 Odhad počtu dospívajících ve věku 15-19 let, kteří se již dostali do kontaktu s drogou

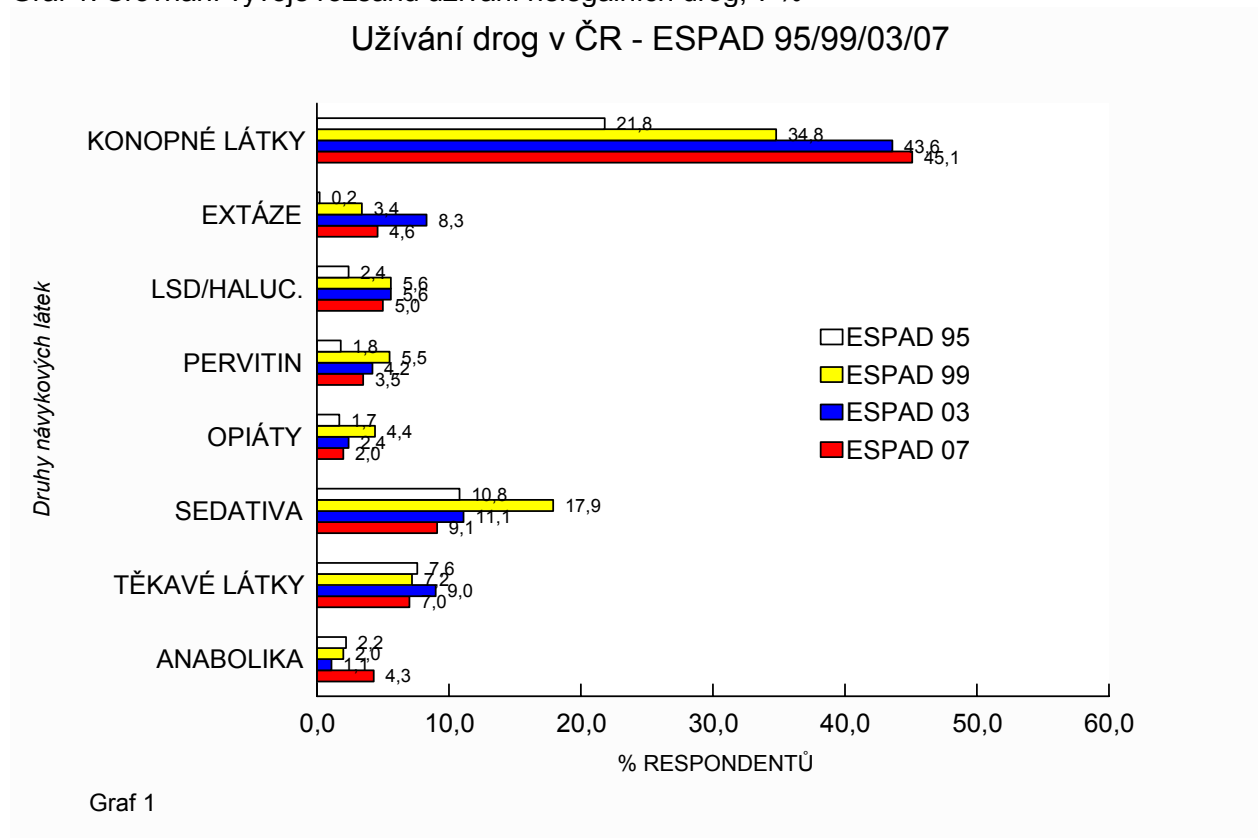
Na základě výskytu zkušeností s drogami v reprezentativním vzorku lze provést odhad počtu dospívajících, kteří již měli s drogami nějakou zkušenost. V tabulce 11 je shrnutí takto provedeného odhadu vzhledem ke specifické formě drogové zkušenosti. Podle takto provedeného odhadu mělo nějakou zkušenost s drogou téměř 300 tisíc mladých lidí. Nejčastěji jde o zkušenost s marihuanou. Oproti roku 2003 se celkově snížil počet mladých lidí vystavených působení drogy, což je jev žádoucí. Příznivě lze hodnotit zejména pokles počtu mladých lidí, kteří přicházejí opakovaně do styku s jinými drogami než marihuanou.

Tabulka 11 Odhad počtu dospívajících vystavených působení nějaké ilegální drogy v ČR v roce 2003 a 2007 (věková skupina 15-19 let)

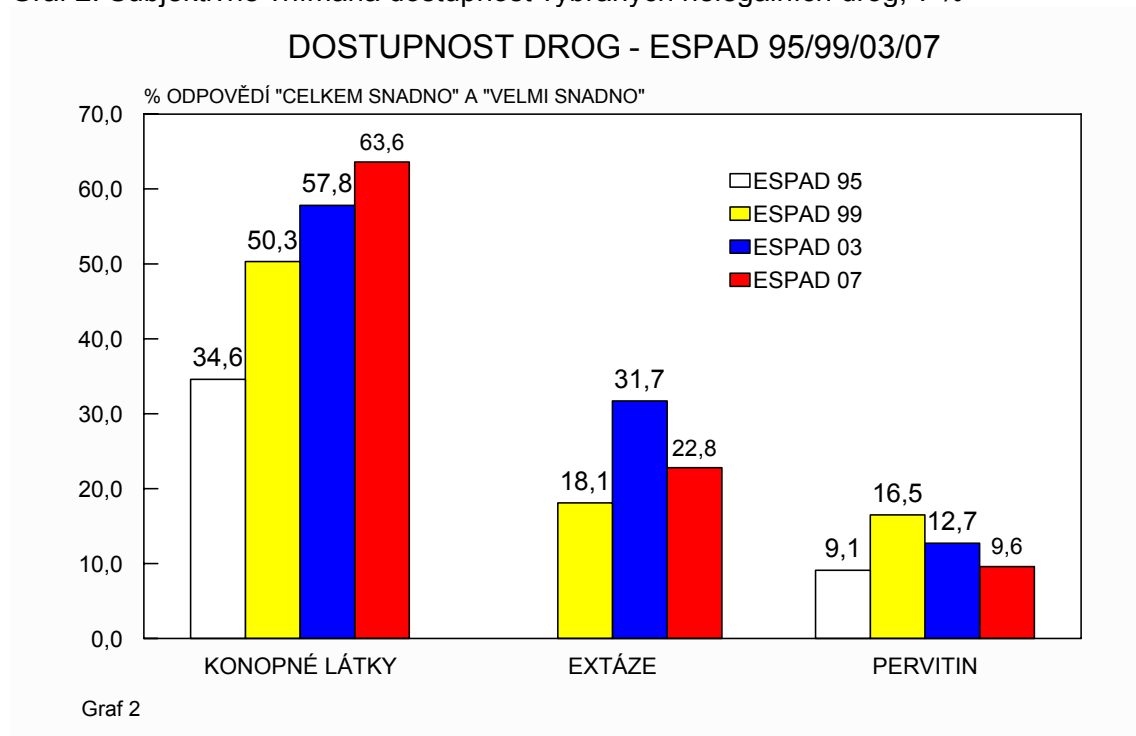
<i>Druh návykového chování</i>	2003	2007
Alespoň jedna zkušenost s užitím jakékoliv nelegální drogy	325 000	299 500
Opakovaná zkušenost (>5x) s jakoukoliv nelegální drogou	180 000	144 000
Alespoň jedna zkušenost s jinou drogou než konopnými látkami	86 000	66 000
Opakovaná zkušenost s jinou drogou než konopnými látkami	33 000	18 000
Opakovaná zkušenost s pervitinem nebo opiáty	18 000	7 200

4. Grafická příloha

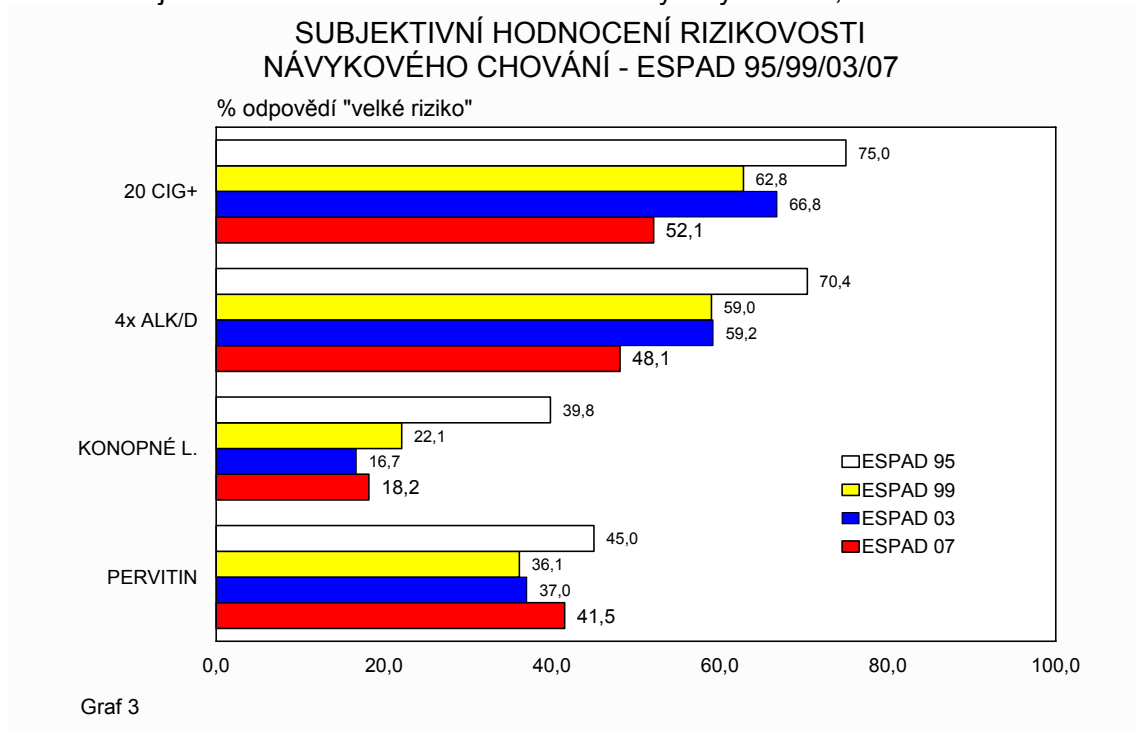
Graf 1: Srovnání vývoje rozsahu užívání nelegálních drog, v %

Graf 2: Subjektivně vnímaná dostupnost vybraných nelegálních drog, v %

Graf 3: Subjektivní vnímání rizikovosti užívání návykových látek, v %

Mapa 1: Podíl denních kuřáků podle krajů, v %

Mapa 2: Konzumace nadměrných dávek alkoholu (5+ sklenic, 3krát a vícekrát v posledních 30 dnech) podle krajů, v %

Mapa 3: Celoživotní prevalence užívání konopných látek podle krajů, v %

Mapa 4: Celoživotní prevalence užívání extáze podle krajů, v %

Mapa 5: Celoživotní prevalence užívání pervitinu podle krajů, v %

5. Publikované zprávy

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Ahlström, S., Balakireva, O., Kokkevi, A. & Morgan, M. (2004) **The ESPAD Report 2003**. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and the Pompidou Group at the Council of Europe. Stockholm: Sweden. 436 pages.

Hibell, B., Andersson, B., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. & Morgan, M. (2000) **The 1999 ESPAD Report**. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 30 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and The Pompidou Group at the Council of Europe. Stockholm: Sweden. 383 pages.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M. & Narusk, A. (1997) **The 1995 ESPAD report**. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and The Pompidou Group at the Council of Europe. Stockholm: Sweden. 309 pages.

Andersson, B., Hibell, B., Beck, F., Choquet, M., Kokkevi, A., Fotiou, A., Molinaro, S., Nociar, A., Sieroslawski, J. & Trapencieris, M. (2007) **Alcohol and Drug Use Among European 17-18 Year Old Students**. Data from the ESPAD Project. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) and the Pompidou Group at the Council of Europe. Stockholm: Sweden. 156 pages.

Csémy, L., Lejčková, P., Sadílek, P. & Sovinová, H. (2006) **Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)** Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003. Praha: Úřad vlády České republiky. 120 stran. ISBN 80-86734-94-3

Internetová stránka mezinárodního projektu ESPAD: www.espad.org